LAUSUNTO

Työterveyslaitos

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Suomen Eduskunta
00102 EDUSKUNTA

11.4.2018

TyV@eduskunta.fi

S-postit 4.4.2018, kuulemistilaisuus 12.04.2018 klo 12.15

HE 16/2018 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI ASIAKKAAN VALINNANVAPAUDESTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

HE 15/2017 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE MAAKUNTIEN PERUSTAMISTA JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISEN UUDISTUSTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI SEKÄ EUROOPAN PAIKALLISEN ITSEHALLINNON PERUSKIRJAN 12 JA 13 ARTIKLAN MUKAISEN ILMOITUKSEN ANTAMISEKSI

HE 57/2017 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE MAAKUNTIEN PERUSTAMISTA JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISEN UUDISTUSTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI SEKÄ EUROOPAN PAIKALLISEN ITSEHALLINNON PERUSKIRJAN 12 JA 13 ARTIKLAN MUKAISEN ILMOITUKSEN ANTAMISEKSI ANNETUN HALLITUKSEN ESITYKSEN (HE 15/2017 VP) TÄYDENTÄMISEKSI MAAKUNTIEN RAHOITUSTA KOSKEVIEN JA ERÄIDEN MUIDEN SÄÄNNÖSTEN OSALTA

HE 15/2018 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE MAAKUNTIEN PERUSTAMISTA JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISEN UUDISTUSTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI SEKÄ EUROOPAN PAIKALLISEN ITSEHALLINNON PERUSKIRJAN 12 JA 13 ARTIKLAN MUKAISEN ILMOITUKSEN ANTAMISEKSI ANNETUN HALLITUKSEN ESITYKSEN (HE 15/2017 VP) TÄYDENTÄMISEKSI MAAKUNTIEN ARVONLISÄVEROKUSTANNUSTEN KORVAAMISTA SEKÄ ERÄITÄ RAHOITUSRATKAISUJA KOSKIEN

Sote- ja maakuntareformin vaikutuksia ei voida arvioida ainoastaan peruutuspeiliin tuijottamalla. On edettävä modulaarisesti sekä sallittava korjausliikkeet oppimisen tuloksena. Uudistuksessa Työterveyslaitos haluaa erityisesti kiinnittää huomiota työkyvyn ja työhyvinvoinnin tiedolla johtamiseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevien johtamiseen, esimiestyöhön sekä työhyvinvoinnin ja työhyvinvoinnin edistämiseen. Nyt henkilöstön tilan seuranta ja kehittäminen ovat hyvin niukasti huomioitu ja esillä lakiluonnoskokonaisuudessa.

VALINNANVAPAUDESTA

Kun arvioidaan valinnanvapautta, keskeiseksi nousee kustannustehokkuuden ja laadun takaaminen tasavertaisesti, terveyseroja tasoittaen. Lisäksi on huomioitava, että valinnanvapausviitekehyksellä määritellään myös se, miten tekoäly ja tekno-sosiaaliset innovaatiot penetroituvat sote-kenttään ja luovat kasvumahdollisuuksia globaaleille terveysteknologiatuotteille. Valinnanvapautta arvioitaessa on keskeistä erottaa kaksi päätöstä:

1. "Mitä hoidetaan?": Mikä on julkisen varoin taattava sosiaalihuolto- ja terveyspalveluportfolio nyt ja tulevaisuudessa?
2. "Miten hoidetaan?": Miten sosiaalihuolto- ja terveyspalveluiden tuotanto ja tuotannon ohjaus hoidetaan?

Vastaus kysymykseen "mitä hoidetaan" on ennen kaikkea poliittinen ja linkittyy Suomen kansantalouden kantokykyyn ja soten operatiiviseen tehokkuuteen. Kysymykseen vastaaminen edellyttää läpinäkyvän sote-portfoliojohtamismallin, jolla koordinoidaan valinnanvapauden määrää sekä varmistetaan kilpailun avoimuus ja palveluiden laatutaso, käyttöönottoa. Työterveyshuollosta saatujen kokemusten perusteella voidaan arvoida, että valinnanvapaus saadaan toimimaan, kunhan portfolio-, kustannus- ja laatuohjauksen osalta tehdään selkeitä päätöksiä.

Laissa ehdottavan valinnanvapausmallin kautta siirrytään järjestelmään, jossa julkisin varoin kustannettavassa terveydenhuollossa asiakas valitsee itselleen palveluntuottajan maakunnan omista tai yksityisistä palveluntuottajista ja maakunta maksaa tuottajalle korvauksen kustakin listautuneesta asiakkaasta. Maakunta hyväksyisi alueellaan toimivat palveluntuottajat sekä vastaisi asiakkaan palveluiden yhteensovittamisesta. On tosiasia, että laissa ehdotetun järjestelmän rinnalle jää toinen terveydenhuollon järjestelmä, työnantajien järjestämä työterveyshuolto, jota käyttää nykyisellään pääasiallisena perusterveydenhuollon tuottajanaan valtaosa Suomen työssäkäyvästä väestöstä, noin 1,8 miljoonaa henkilöä. **Tästä seuraa tarpeita tietoperustan täydentämiseksi sekä palveluiden yhteensovittamiseksi.**

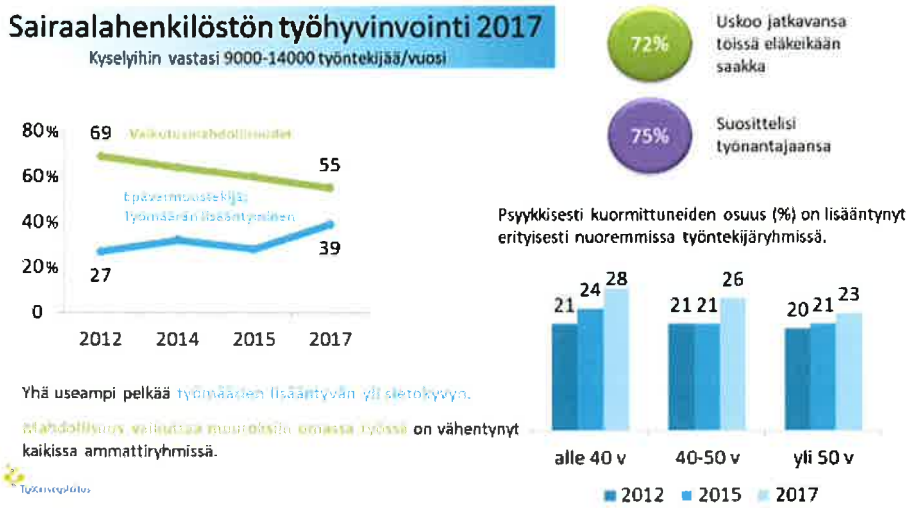
Jotta valinnanvapausmallin ehdotetusta korvauskäytännöstä, ns kapitaatiokorvauksesta, tulisi oikeudenmukainen täytyisi maakunnalla olla hyvä tietoperusta siitä ketkä maakunnan asukkaista ovat työterveyshuollon, ja erityisesti siihen vapaaehtoisena sisältyvän sairaanhoidon piirissä. Maakunnan täytyisi myöskin kyetä seuraamaan asukkaidensa työterveyshuollon käyttöä kyetäkseen ohjaamaan valinnanvapausmallia. Nykyisellään tällaista tietoperustaa ei ole olemassa. Ei ole olemassa keskitettyä rekisteriä työterveyshuollon piirissä olevista eikä ajantasaista tietoa työterveyshuollon käytöstä ja toiminnasta. Työterveyslaitos on yhteistyössä STM:n ja THL:n kanssa valmistelemassa molempiin toimivaa ratkaisua, jolle toivotaan tukea valiokunnalta. On mahdollista, että tämä tulee vaatimaan pienehköjä lakimuutoksia mm. Työterveyslaitosta koskevaan lainsäädäntöön.

Valinnanvapausmallissa maakunta vastaa asiakkaan palveluiden yhteensovittamisesta. Lakiesityksessä tällä tarkoitetaan lähinnä erilaisten maakunnan järjestämisen palveluiden yhteensovittamista. Työterveyslaitos haluaa tuoda esille, että myös työterveyshuoltoa ja maakunnan järjestämiä sote-palveluita on tarpeen monilta osin yhteensovittaa. Olisi tarpeen, että lakiesitys mainitsisi erikseen myöskin työterveyshuollon palvelujen yhteensovittamisen tarpeen.

Erityisen tärkeää **palveluiden yhteensovittaminen on työkyvyn tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla**, jossa työterveyshuollolla on erityisosaamista ja erityiset mahdollisuudet. Tämän yhteensovittamisen onnistuminen on Suomelle miljardiluokan kysymys. Esimerkiksi työikäisen asiakkaan asiakassuunnitelmassa tulisi aina erikseen kartoittaa työterveyshuollon olemassaolo, velvoitteet sekä mahdollisuudet tukea asiakasta. Myös asiakkaan neuvonnassa ja ohjauksessa niin palveluntuottajien kuin maakunnankin toimesta tulisi työterveyshuollon mahdollisuudet, etenkin sen erityistehtävät huomioida.

HENKILÖSTÖNÄKÖKULMA

Sote- ja maakuntamuutoksen valmistelu on luonut henkilöstön kannalta poikkeuksellisen pitkään jatkuneen epävarman tilanteen. Tilannetta vakavoittaa osassa sote-muutoksen ydinryhmää koettu vaikutusmahdollisuuksien kaventuminen sekä työmäärän lisääntyminen (Kuva 1). Muutoksen johtamisen kannalta on keskeistä varmistaa, että sote-reformia edistävät päätökset tehdään nopeasti ja läpinäkyvästi. Tämän jälkeen on sote-osaajat energisoitava reippaaseen muutosvauhtiin kohti uusia mahdollisuuksia ja varmistettava riittävä resursointia sekä teknologisten innovaatioiden kautta saavutettavat skaalaedut.

Kuva 1 Tuoreita tuloksia Työterveyslaitoksen Sairaalatutkimuksesta

Lakiesityksessä ehdotetaan, että asiakkaan valinnanvapauden toteuttamiseksi tulisi valtakunnalliset valinnanvapauden tiedonhallintapalvelut, joita kaikkien laissa tarkoitettujen palveluntuottajien olisi käytettävä. Tiedonhallintapalveluihin tulisi tiedot palveluntuottajista ja niiden avulla asiakas voisi valita palveluntuottajan.

Valintansa tueksi asiakas tarvitsee kaikkien maakuntien osalta yhteismitallisesti tuotettua indikaattoriluonteista tietoa palvelujentuottajista eri ulottuvuuksilla mitattuna mukaan lukien **henkilöstön työhyvinvointiin vaikuttavien keskeisten edellytysten taso ja toteutuminen**.

Tällaisia indikaattoritietoja ovat erityisesti henkilöstön työtyytyväisyys, työkykynsä heikentyneeksi kokevien osuus, johtamisen laatu ja henkilöstön vaihtuvuus. Tätä varten Työterveyslaitos on sosiaali- ja terveysministeriön tehtäväksiantona kehittämässä ja pilotoimassa yhtenäistä työhyvinvointia kartoittavaa kyselyä käyttöönotettavaksi kaikissa 18:ssa maakunnassa heti uudistuksen alkuvaiheessa. Kysely muodostaa perustan sekä luotettavan henkilöstöä koskevan tiedon keräämiselle että tämän tiedon käytölle myös henkilöstön kehittämisessä. On tärkeää edellyttää kyselyn käyttöönottoa maakunnilta osana maakuntien sopimuksellista ohjausta, ja maakunnalta kyselyn käyttöönottoa paitsi omissa yhtiöissään ja palvelulaitoksessa myös maakuntaan sopimussuhteessa olevilta palveluntuottajilta.

Antti Koivula
pääjohtaja